

Архимандрити Тимотиј,
и њуман Манастира Вазнесење

БЕЖАЊЕ ОД СВЕТА КАО СВЕЛОСТ СВЕТУ

Ослањајући се на тему заседања која носи назив „Одговор данашњег монаштва на Господње речи: *Ви сїе свейлостї свейу*”¹, почећу своје излагање уводним речима житија Преподобног Прохора Пчињског, у чијој светињи се налазимо и у чију част смо се окупили: „Преподобни отац наш Прохор, подвизавајући се подвигом добрим у Нагоричанској и Козјачкој пустињи, би јављен свету као светило за царовања благочестивог цара Диогена.”²

Из ових речи, којима ава Јустин почиње житије Преподобног, као и из многих других житија преподобних монаха и монахиња, можемо видети да је у сваком нараштају сам Господ пројављивао поједине монахе и монахиње као светлост свету. Ма колико се они скривали и бежали дубоко у пустињу, Господ их је на разне начине откривао свету. Премда су они на тај начин трпели незнатну штету на рачун свог духовног и телесног подвига, корист коју је свет од њих добијао била је неизмерна. Томе су свакако претходила велика одрицања оних који су бежали од света.

1 Мт. 5, 14.

2 Др Јустин Поповић, *Житија Свейих за окїодбар* (Манастир Белије, 1991), 407.

Велика дела, разуме се, изискују велика одрицања. Сходно томе, највећа дела изискују највећа одрицања. Када научници желе да постигну успех на пољу науке, који нико пре њих није остварио, они се затварају у научне институте и проводе дане у лабораторијама, изоловани од света и спољашњих утицаја. Усредсређени на крајњи циљ, све њему подређују. Када спортисте очекује важна утакмица, они одлазе у карантин и на неколико дана прекидају везе са спољашњим светом све до почетка утакмице, и тако редом. Тако је у стварима свакодневног живота.

У свакодневном животу, међутим, постоје ствари које су вансеријске и издижу се далеко изнад уобичајеног, о којима ретко ко размишља. Штавише, оне који о њима размишљају сматрају занесењацима, говоре им да су промашили век у коме су се родили, па и да нису при здравој памети. Понекад им се и ругају, подсмевају им се, избегавају их у друштву. Такве људе само њихово окружење на неки начин изолује. Наравно да увек постоје и они који им се диве и деле њихово мишљење и њихов поглед на свет, али као по правилу, такви су увек у мањини. Међу њима су и они који размишљају о смрти, а самим тим и о смислу живота и постојања. Поједини, када схвате да је смрт најбитнији моменат у животу, да она није крај, већ само једна станица на животном путу, све своје силе усмеравају ка том моменту. Када схвате да је то „последња утакмица” од које им зависи живот, тада њихов живот постаје поље за вежбање, за аскезу. Међу таквима се издвајају они који се повлаче из света, из метежа свакодневице и одлазе у манастир.

Ко прими монашки постриг, не чини то са жељом да постане позната личност, да свет чује за њега, о чему нам сведочи и житије Преподобног Прохора: „Он све своје имање раздаде сиромасима и отиде у пустињу, певајући

заједно са пророком Давидом: *Жедна је душа моја Боја, Боја живоја. Као шћо кошуџа ѿражи ѿѿоке, ѿако душа моја ѿражи ѿеде, Боже!³/.../* Преподобни проведе у пустињи тридесет две године и за то време не виде лица човечија.”⁴ Трудећи се у манастиру, монаси не размишљају о томе да ће једнога дана бити светлост свету. То је Божији промисао – кога ће и када показати људима као сасуд Духа Светога, како и видимо у поменутом житију. По промислу Божијем, Диоген, који је требало да постане цар, отишавши једном приликом у лов, поче да гони срну. Она, бежећи, дотрча до пећине Преподобнога да се ту сакрије, пошто ју је он често хранио. Утом стиже Диоген и тако се откри где се Свети пустињак подвизава. Слично читамо и у житију Преподобног Јована Рилског, чији пренос моштију празнујемо у исти дан када и спомен Преподобног Прохора Пчињског. „Многе године он није видео лица човечијег, док га, опет по Божијем промислу, не открију чобани, који су трагали за својим изгубљеним овцама. Тако се Светитељ прочује међу људима и људи му почну долазити, тражећи помоћи у болестима и мукама. Многи су долазили к њему са својим болесницима и болесници су добијали здравље Светитељевим молитвама.”⁵

Основни разлог Божијег откривања неког монаха као „светлости свету” садржан је у његовој молитви и духовној поуци које свет тим откривањем задобија. Дешавало се и да Господ открије место обитавања неког подвижника, како би остало сведочанство о његовом животу, о искушењима и нападима демонским, као и о томе како

3 Пс. 41, 1–2.

4 Др Јустин Поповић, *Житија Светиих за октобар* (Манастир Белије, 1991), 408.

5 Др Јустин Поповић, *Житија Светиих за август* (Манастир Белије, 1991), 319.

се борио против њих, на које начине их је избегавао и побеђивао. А све то нама на потпору и утеху, зарад осветљавања утабане стазе која води у Царство небеско.

Одговор на Господње речи: *Ви сїе свейлостї свейу*, данашње монаштво мора црпети од Онога Чије речи сведочи, а самим тим и Чију светлост сведочи. Погледајмо шта је претходило Христовим речима и делима, па и Његовој светлости на Таворској гори.

На крштењу у реци Јордану Исус се моли и тада силази Дух Свети на Њега: *А доїоди се када се дјеше крстиио сав народ, и када се Исус крстиио, док се он мољаше Боју, отвори се небо, и сиђе на њеа Дух Свейи.*⁶ Избор Дванаесторице ученика Свети јеванђелист Лука смешта у контекст молитве: *А доїоди се у дане оне да изиђе на їору да се моли; и їроведе сву ноћ у молиїви Боју. И кад ди дан дозва ученике своје, и изабра од њих Дванаестїорицу, које и айосїолима назва.*⁷

Петрово исповедање у Кесарији Филиповој да је Исус Христос Син Божији конкретно је повезано са молитвом: *И када се једанїуї мољаше Боју насамо, с њим дијаху ученици, и зайиїа их їоворећи: Шїа їовори народ ко сам ја? А Пеїар одїоварајући рече: Христїос Божији.*⁸

Преображење на Гори Таворској описано је као молитвени догађај: *А око осам дана їослије ових ријечи, узе он Пеїра и Јована и Јакова и їоїе се на їору да се їомоли Боју. И док се мољаше їосїаде изїлед лица њеїової друїачији, и одијело њеїово дијело и блисїајуће.*⁹

Из ових неколико примера видимо да целокупна Христова делатност извире из молитве и плод је молитве.

6 Лк. 3, 21–22.

7 Лк. 6, 12–13.

8 Лк. 9, 18–20.

9 Лк. 9, 28–29.

Он је истовремено и Онај који се моли и савршени учитељ молитве. Битни догађаји из Његовог живота и јавне делатности пројављују се као догађаји молитве. Свети Јован Дамаскин у свом делу „Тачно изложење православне вере” каже да Христос као Бог није имао потребе за молитвом, него да се молио зато што је усвојио нашу човечанску личност и природу.¹⁰

Угледајући се на Христа, данашње монаштво мора, поред свих технолошких достигнућа и научних открића, пригрлити молитву као полазну тачку свог сведочења свету истине Христове. „По мишљењу Светог Исака Сирина, који се у својим делима много бавио молитвом, сви духовни дарови и мистичка виђења код Светих догађали су се у време молитве, зато што нема времена које боље доликује нечему свештеном од времена молитве.”¹¹ Свети Максим Исповедник, тумачећи речи из Јеванђеља по Матеју: *све шћо узидишће у молишви верујући, добиће*¹², каже да је Господ рекао „како благочестиви треба, са знањем и вером, да траже и ишту само и једино оно што доводи до познања Бога и врлине”¹³. Ако хоћемо да избацимо из себе таму незнања и уселимо светлост богопознања, опет смо дужни поћи путем молитве, јер *овај се род не изјони осим молишвом и њосћом*.¹⁴

Дакле, немојмо нудити свету оно што он већ поседује – људску утеху, него оно што му је прёко потребно

10 Јован Дамаскин, „Тачно изложење православне вере”, у *Источник знања* (Никшић: 1997), 291–292.

11 Иларион Алфејев, *Духовни свей Прейодобної Исака Сирина* (Нови Сад: Беседа), 257–260.

12 Мт. 21, 22.

13 Максим Исповедник, *Одјовори Таласију. Први део* (Нови Сад: Беседа, 2018), 162.

14 Мт. 17, 21.

– утеху божанску. Манастири су ванвременске радионице и није потребно да подражавамо свет, како бисмо га привукли. У житију аве Антонија читамо следеће: „Иако је живео далеко у усамљености, цар Константин и његови синови Констанс и Констанције имађаху велику љубав према њему и мољаху га преко писама својих као оца да дође к њима, да га виде. А он упита своје ученике, говорећи: ’Да ли да идем к царевима, или да не идем?’ Они му одговорише: ’Ако идеш, бићеш Антоније; ако пак не идеш, бићеш ава Антоније.’ И рече Преподобни: ’Дакле, не идем, и нећу бити ни ава.’ И не отиде.”¹⁵ Као што видимо, разлог његовог неодржавања на царски позив није била жеља да постане ава, него смирена послушност својим ученицима.

Свакако да су у историји монаштва постојали духовни и мисионарски центри. Навешћу у Србији Ресавску преписивачку школу у манастиру Манасији; прву српску болницу у манастиру Студеници, коју је основао Свети Сава; школу за девојке у манастиру Градац код Рашке, коју је основала краљица Јелена, супруга краља Уроша. У данашње време, духовна и мисионарска делатност монаштва заснива се на издавачкој делатности и разним предавањима, најчешће преко интернета. Све се то реализује углавном самоиницијативно, уз благослов игумана и надлежног епископа. Али и поред тога, увек постоји бојазан да се не прекорачи одређена граница и да се монаси, зарад мисионарења у свету, не одвоје од молитве и подвига.

Када сам био у Богословији, на једном часу професор нам је говорио о спасењу. Између осталог, говорио је да се свештеник шаље у свет како би спасавао само себе. Ја се у

15 Др Јустин Поповић, *Житија Светих за јануар* (Манастир Ђелије, 1991), 540.

том часу замислих: како само себе? Зар он није постављен да спасава душе својих парохијана? Како само себе, зар он нема одговорност према другима? А професор наставља да говори како ће свештеник, спасавајући себе, спасавати и друге око себе; бринући се о свом личном спасењу, он не може да не брине о спасењу свих око себе. *Сами себе и једни друге и сав живої свој Христју Боју предајмо*, говори се у литургијској јектенији. Ако се свештеник труди да усавршава своју веру и поверење у Господа, ако се труди у испуњавању Јеванђеља, то ће се на њему и видети. Тада ће парохијани видети пример живе, делатне вере и следоваће за њим, по речима Светог Серафима Саровског: „Стегни мир и хиљаде око тебе ће се спасити.”

Монаштво овоме свету не треба да даје оно што свет већ поседује и у чему се људи у свету много боље сналазе. Монаштво свету треба да пружи оно што није од овога света. На првом месту, начин размишљања и логику која није од овога света. *Јер мисли моје нису ваше мисли, нији су ваши њушеви моји њушеви, вели Госїод; неїо колико су небеса виша од земље, їолико су њушеви моји виши од ваших њушева, и мисли моје од ваших мисли.*¹⁶

Живот је пун нелогичности и противречности. Будући да је Јеванђеље Књига живота, у њему такође наилазимо на нелогичности: *Који се уздиже, їонизиће се, а који се їонизи узвисиће се.*¹⁷ Говорећи о миру, Господ каже: *Мир имајте међу собом*¹⁸; *Вера ївоја сїасла їе је, иди у миру*¹⁹, на другом месту: *Не мислиће да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир,*

16 Ис. 55, 8–9.

17 Мт. 23, 12.

18 Мк. 9, 50.

19 Лк. 8, 48.

неїо мач²⁰, а онда опет на трећем месту: *Мир вам оста- вљам, мир свој дајем вам; не дајем вам ја као шїио свети даје.*²¹ И то је кључна ствар за разумевање Јеванђеља као Књиге живота, одакле се напајамо светлошћу: да све што нам Господ даје, даје нам „не од овога света”; све што нам дарује, дарује нам својом божанском логиком, која свет посматра из вечности. Можда највећа библијска против- речност јесте она која каже да ако хоћемо да наследимо вечни живот, претходно се морамо погрузити у смрт. Тако стоји ствар и са истином. Истина је увек негде иза, крије се, мами нас и најчешће се пројави у некој нело- гичној ситуацији. Вероватно стога да би нас измамила и издигла изнад логике овога света – у логику Царства Божијег, у логику Христа Логоса.

Сматрам да и данашње монаштво треба да прати ту путању. Ми се најпре морамо погрузити у таму сопстве- ног незнања и заједно са Светим Григоријем Паламом узвикнути: „Господе, просвети таму моју”, како бисмо били обасјани науком Духа Светога. Зато сам и назвао своје излагање „Бежање од света као светлост свету”. Сигурно да данашње савремено монаштво, изузев поје- динаца, нема подвиге Отаца египатске пустиње, али ако се потрудимо да схватимо начин њиховог размишљања, њиховог односа према свету, већ смо на добром путу.

20 Мт. 10, 34.

21 Јн. 14, 27.